

յոց օրէնքներու հաւաքումներ, Լիովի եւ Ստանիսլավովի հայկական իրաւագիտական վաւերագիրներ, ծննդեան եւ մկրտութեան վկայականներ, ցանկեր, կտակներ, յուշագրութիւններ, ելլն: Այս վաւերագիրները պատմիչներուն ցոյց կուտան Լեհահայ ժողովուրդին կեանքը, եւ մեծ կարեւորութիւն մ'ունին ամէն անոնց համար, որոնք կը փափաքին ճանչնալ անոր պատմութիւնը:

Լիովի ցուցահանդէսին մէջ հաւաքուած բոլոր հնութիւնները ցուցակազր-

ուած եւ դասաւորուած են եւ պիտի մաս կազմեն Լիովի Հայկական Մուզէոնին, որ այժմ պատրաստուելու վրայ է: Այդ մուզէոնը պիտի պահպանէ Լեհաստանի Հայոց հնութիւնները, եւ կորուստէ պիտի փրկէ զանոնք: Անկիս պիտի կառուցուի առ-ընթեր Հայկական Մայր Եկեղեցիին: Անոր մէջ պիտի տեսնենք յոյժ ազատական կերպը եւ թոյլատու ոգին, որով վարուած են լեհերը անոնց հետ, եւ որուն համար իրենք եւս միշտ անձնուէր եւ հաւատարիմ եղած են այս երկրին:

Վ. ԵՐՋ ՊՐՈՆԻՍԼՈՎԱ ՔԷՍԵՐԻԻԼԵԱՆ

ԷՋՄԻԱՆԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՍԵՊՆԱԿԱՆ “ՍԻՈՆ”, Ի)

Բ.

Մայիս 19-ի երեկոյեան նիստում Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոս զեկուցում կարդաց Ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից նորընտիր Դերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին յանձնարարուած խնդիրների մասին, այն է Դերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի աշխարհիկ պատգամաւորներին լրանալիք անդամներին, Հայոց Եկեղեցու Սահմանադրութեան մշակութեան, բարեփոխութեան, տնտեսութեան կարգաւորման, նոր տուժարի, նաեւ հոգեւոր զպրոցի եւ այլ անհրաժեշտ կարիքներին մասին, որոնց համար նորընտիր կաթուղիկոսը միջնորդութիւն պիտի յարուցանէր կառավարութեան առաջ:

Զեկուցման մասին մտքերի փոխանակութիւնից յետոյ հետեւեալ օրակարգը կազմուեցաւ, որոնք անմիջական քննութեան նիւթ պիտի լինին. ա) Սահմանադրութեան նախագիծ, բ) Տնտեսական խընդիր եւ գ) Բարեփոխութեան հարցեր:

Դերագոյն Հ. Խորհուրդը Ազգային-եկեղեցական ժողովին ներկայացրել էր իւր

պատրաստած նախագիծը Եկեղեցու Սահմանադրութեան մասին եւ որոշել առաջնորդող սկզբունքները, այն է՝ ա) Վերականգնել ընտրական ժողովրդական ոգին Հայ Եկեղեցու լաւագոյն աւանդութիւնների եւ պատմութեան թելադրութիւնների համաձայն. բ) Ընտրութիւն առաջնորդի, թեմական եւ եկեղեցու խորհուրդների, քահանայութեան. գ) Պարզել եւ ճշգրել Ընդհանրական եւ Կլիկիկոյ Տան կաթուղիկոսների, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսի պատրիարքների յարաբերութիւնները:

Ազգային-եկեղեցական ժողովը, խրախուսելով այդ սկզբունքները՝ որոշել էր յանձնարարել Կեղրոնական բարձր իշխանութեան՝ յատուկ մասնամոզով կազմել տալ հմուտ անձերից, մշակելու Սահմանադրութեան՝ նախագիծը, աչքի առաջ ունենալով եկեղեցու աւանդական ընտրական սկզբունքը, կանոնական ճանապարհով հետըհետէ մուծուած բարեփոխութիւնները եւ ժամանակակից իրաւակարգերը: Ապա այդ

նախագիծը պէտք է ուղարկել Կիլիկիոյ Տան կաթուղիկոսին, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսի պատրիարքներին եւ սրանց նկատողութիւններն ու աւետարաններն էլ ինչպատի ունենալով, խմբագրութեան նիւթարկել եւ հաստատել հայրապետական կոնդակով ի դործադրութիւն, ներկայացնելով հետագայ Ազգային-եկեղեցական ժողովին վերջնական քննութեան եւ հաստատութեան:

Այս յանձնարարութեան համաձայն կարգադրում է Գերագոյն Հ. Խորհուրդի 1926 թուին պատրաստած եւ ժողովին ներկայացրած նախագիծը: Տ. Արսէն եպիսկոպոս ներկայացնում է ու կարգում իւր կողմած ուրուագիծը: Նիւթերի հետ ծանօթանալուց եւ մաքերի փոխանակութիւն կատարուելուց յետոյ, կազմում է Ահմաճեանագրութեան ընդհանուր պատկերը հետեւեալ 15 գլուխների արճամամբ:

1. Հիմնական կանոններ.
2. Ազգային-եկեղեցական ժողով.
3. Ամենայն Հայոց կաթուղիկոս.
4. Կիլիկիոյ Տան կաթուղիկոսութիւն, Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսի պատրիարքութիւններ.
5. Տեղակալ Ամենայն Հայոց կաթուղիկոսի.
6. Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդ.
7. Թեմական պատգամաւորական ժողով.
8. Թեմական առաջնորդ.
9. Թեմական կամ վիճակային խորհուրդ.
10. Միակական ժողով.
11. Միակական խորհուրդ.
12. Եկեղեցու պահպանութեան ազդիւրներ.
13. Կրթական եւ բարեգործական հաստատութիւններ.
14. Կառավարութիւն եկեղեցական գոյքերի եւ հաստատութիւնների.
15. Քահանաների եւ սրանց որդերի եւ աշխարհիկ պահպանութիւն:

Ապա յանձնարարուեցաւ Ս. Մովսիսեանին եղած նիւթերին այս 15 գլուխների համեմատ նախագիծ կազմել եւ քերել ժողովի քննութեան, որ կատարուեցաւ հետագայ նիստերում, միայն թէ 6-11 գլուխների ձեւակերպումն ու խմբագրութիւնը յանձնուում է Գերագոյն Հ. Խորհրդի մեայուն անդամներին, օգտուելով տրամադրելի նիւթերից:

Երկրորդ խնդիրը *սկեսականն էր: Խորհրդային Միութեան մէջ, ինչպէս բոլոր եկեղեցիները, այնպէս Հայոց եկեղեցին իրաւունք չունին սեպհականութիւն, կառուածներ եւայն ունենալու, այլ պիտի կառավարուին հաւատացեալները կամաւոր տուրքերով կամ նուէրներով: Այս մասին եւս Ազգային-եկեղեցական ժողովին որոշ չափով նիւթ էր մատակարարուած նախկին Հոգեւոր Դերագոյն Խորհրդի կողմից: Մըաքերի փոխադարձութիւնից յետոյ՝ Խորհրդի ներկայ կազմը կանգ է առնում հետեւեալ միջոցների վերայ, որոնց կարգաւորութեամբ պէտք է հոգացուին անտեսական կարիքները:*

Ա. Հիմնել «Առաստուրջի լուսնայ» անունով կամաւոր տուրք Խ. Միութեան եւ արտասահմանի բոլոր հայաբնակ եկրրոններում: Դործի կազմակերպութիւնը, իրագործումն ու հսկողութիւնը յանձնարարում է վիճակային եկրրոնական իշխանութիւններին առաջնորդները զլլատարութեամբ, որոնք եւ անմիջապէս կապում են Էջմիածնի հետ: Յանձնարարում է Տ. Արսէն եպիսկոպոսին առանձին հրահանգ կազմել դորա համար:

«Առաստուրջի լուսնայ» ի կազմաւորը նոր է. տասնեակ տարիներ տոաջ արծարծուել է մեր լրագրութեան մէջ, բայց չի իրագործուած, որ անհրաժեշտութիւն է ներկայի համար: Դորա տոաջին եւ յաջող փորձըն սկսել է իւր թեմերում Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը. յոյս ունինք, որ բարի օրինակը իւր հետեանքը պիտի ունենայ եւ միւս թեմերի եւ գաղութների համար:

Բ. Ուշադրութիւն դարձնել կատարում կտակների կանոնաւոր դործադրութեան վերայ, ե աշխատել այդ հիմնաւորց գեղեցիկ երեսիթը կենդանացնել մեր հաւատացեալների դիտակցութեան մէջ:

Գ. Միանուագ նուէր (դրամ, շարժական եւ անշարժ կոյք. վերջիններն արտասահմանի համար):

Դ. Տոկոսային յատկացումներ յօղուտ Մ. Աթոռի՝ վիճակային եւ եկեղեցական արգիւնքներից:

Այս ազդիւրներից գոյացած եկամուտները ծախսում են Մ. Աթոռի պահպանութեան եւ նորոգութեան, կաթուղիկոս

սարանի, միարանութեան և հաստատութիւնների պահպանութեան և ապա բարենպաստակ հաստատութիւնների և նրանց կարիքների համար, ինչպէս չքաւորների, որբերի և այրիների, արկածեալների օգնութեան գործն է կամ եկեղեցիների շինութեան, նորոգութեան օժանդակութիւնը:

Վեցերորդ նիստում Տ. Գեորգ արքեպիսկոպոսը կարդում է եկեղեցու քարեկոնստրուկտիւն խնդիրների մասին զեկուցում: Յայտնի է որ Հայ եկեղեցու բարեփոխութեան խնդիրը արծարծուել է շատ յաճախ՝ լրագրական յօդուածներով և նոյն իսկ առանձին գրքայիններով: Բայց եկեղեցական մարմինների զբաղման և քննութեան նիւթ է դառնում 1917 թուին էջմիածնում գումարուած հոգեւորականների ժողովից բնկուած, որ նախապատրաստական աշխատանք պիտի կատարէր զայլք Ազգային-եկեղեցական ժողովի քննութեան համար: Այնուհետեւ Գ. Հ. Խորհուրդի կազմութիւնից յետոյ՝ շրջաբերականներով վիճակների և գերազաս հոգեւոր իշխանութիւնների կարծիքը հարցուեցաւ յարուցուած խնդիրների նկատմամբ, որոնցից և պատասխաններ ստացուեցան թեր ու ղէմ բնաւորութեամբ: Այս նիւթերն ինկատի ունենալով, ամփոփել էր Տ. Գեորգ արքեպիսկոպոսը, աւելցնելով որոշ հարցերի նկատմամբ և իւր կարծիքը. ամբողջը երկու հիմնական մասերի բաժնելով՝ ծխական և ընդհանուր նկարագիր կրող խնդիրներ:

Զեկուցումը քննութեան է ենթարկուում կէտ առ կէտ և ընդհանուր գիծերով արժանանում ժողովականների հաւանութեան, որ և կցուեցաւ դործին, որոշելով նախագծի միւս մասերին հետ ուղարկել թեմերին և միւս անդամներին ի քննութիւն, կարծիքների փոխանակութեան համար:

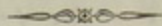
Այնուհետեւ դարձեալ մի քանի նիստ ևս շարունակուում է աշխարհիկ անդամների աշխատակցութիւնը կապուած առօրեայ և սովորական հարցերի քննութեան հետ:

Վերջին նիստում Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամները շնորհակալութիւն են յայնում աշխարհիկ անդամների աշխատակցութեան համար և ցանկութիւն յայտնում, որ նրանք հնարաւոր դարձնեն յետագայում ևս իրենց մասնակցութիւնը

բերել ընդհանուր դործին: Ստեփան Մալխասեան և Կոստանդին Գիւլնաղարեան իրենց ի սրտէ յօժարութիւնն են յայտնում, մի և նոյն ժամանակ ուրախութիւնը, առանելով Գ. Հ. Խորհրդի անդամներին համարաշխ իրենց գործունէութեան մէջ և աջակից ն. Վեհափառութեան եկեղեցու կառավարութեան ծանր դործում:

ԻՐԱԶԵԿ

Ս. Էջմիածին, Յունիս 1934 թ.

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ԽՈՍԿ

Կեանքը վայրկեանի մը մէջ կը ստնի. ինքնին թաւ մը չէ ան. անոր արժեքը կախում ունի իւր կիրառութենէն միայն. կատարած բարիքն է միայն որ կը մնայ, և սառնի է որ թաւ մըն է կեանքը:

*

Մարդս երկու կեանք ունի իւր մէջ. առաջինը անգիտակցի կեանքն է, կենդանական կեանքը, միկ խօսքով՝ այն կեանքը որ կ'ապրեցնէ զինքը. միւսը, առաջինին նեւեւանքը, կամաւոր կեանքն է, գործօն կեանքը, այն կեանքը զոր ինքը կ'ապրի: Որպէսզի կարենայ երջանիկ ըլլալ, պէ՛տ է որ կատարեալ ներշնչակութիւն մը զոյսնայ այս երկու կեանքերուն միջեւ:

Լինելը սարիչ է և սարիչը մտածել ու կատարել է:

*

Կեանքին օգտակարութիւնը տեսողութեան մէջ չէ, այլ գործածութեան, այսինչը որ ինչ սարած է երկար սարած է:

*

Կեանքը չէ ոչ հաճոյք մը և ոչ վիշտ մը, այլ ծանր գործ մը, որով քեզմաւորուած ենք, և զոր պէ՛տ է պատմութիւն վերջացնել:

*

Միակ ուղին, որմէ կրնայ ընթանալ կեանքը մեծ պատկանութիւն մը և շուրջ սերերն են: Եթէ սերերը կորսուին իսկ, կամ զեք իրենց ստակականը մեռնին ալ, պատկանութիւնը պէ՛տ է փոխուի: